

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ НА
ДЕРЖАВНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»**

Виконала: студентка 4-го року
навчання,

Спеціальність:
051 «Економіка»

Кривошей Анна Сергіївна

Керівник _____ Підпригора Л.А., _____
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____

Секретар ЕК _____
«_____» _____ 2026 р.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ	6
1.1. Сутність та форми міжнародної фінансової допомоги	6
1.2. Основні джерела та умови надання міжнародної фінансової допомоги ...	12
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ	19
2.1. Динаміка та структура міжнародної фінансової допомоги Україні.....	19
2.2. Напрями використання міжнародної фінансової допомоги в Україні.....	26
2.3. Вплив міжнародної фінансової допомоги на державний сектор економіки України та її економічний розвиток	29
Висновки до розділу 2	33
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ	35
3.1. Світовий досвід використання міжнародної фінансової допомоги	35
3.2. Роль держави у підвищенні ефективності використання міжнародної фінансової допомоги в Україні.....	41
Висновки до розділу 3	46
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасної економічної нестабільності, що зумовлена внутрішніми труднощами, зовнішніми факторами, а також геополітичними викликами, міжнародна фінансова допомога є важливим інструментом підтримки державного сектору економіки України. Вона дає змогу забезпечувати фінансування пріоритетних бюджетних видатків, здійснювати соціальні виплати, підтримувати роботу державних установ та окремих галузей економіки в періоди криз і воєнних дій.

Разом із тим залучення зовнішніх фінансових ресурсів пов'язане з ризиками. Воно спричиняє зростання державного боргу, може супроводжуватися умовами кредитування, що певною мірою обмежують економічну самостійність, а також потенційно впливають на довгострокову стійкість країни. Тому важливим є не лише аналіз ефективності використання залучених коштів, а й оцінка їх впливу на державний сектор економіки України в умовах економічної невизначеності та сучасних викликів.

Актуальність теми зумовлена посиленням значення міжнародної фінансової допомоги для стабільного функціонування державного сектору економіки України, а також високою залежністю економіки від зовнішнього фінансування в умовах воєнного стану та складної економічної ситуації.

Тема міжнародної фінансової допомоги та її впливу на державний сектор економіки України є об'єктом дослідження як українських, так і зарубіжних дослідників. У вітчизняній науковій літературі Т. Кизима, І. Клімов та Ю. Охотницький наголошують на важливості скорочення боргового навантаження, зміцнення довіри кредиторів і посилення антикорупційної політики.

У зарубіжних дослідженнях окрема увага приділяється фінансовій підтримці України з боку міжнародних організацій. Зокрема, Ю. Маркуц і Fabiana Roberto у своїх дослідженнях розглядають вплив міжнародної фінансової допомоги на забезпечення бюджетної стійкості України в умовах війни та її значення для підтримки фінансової системи держави.

Об'єктом дослідження є процес залучення та використання міжнародної фінансової допомоги в системі державного сектору економіки України.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, що виникають між Україною та міжнародними фінансовими інституціями і країнами-партнерами, а також механізми впливу цієї допомоги на стабільність та розвиток державного сектору в умовах воєнних та посткризових викликів.

Мета роботи – теоретичне обґрунтування ролі міжнародної фінансової допомоги, аналіз її динаміки та структури в Україні, оцінка впливу зовнішніх фінансових ресурсів на показники державного сектору та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання для забезпечення фінансової стійкості держави.

З метою досягнення та реалізації поставленої мети визначено такі **завдання**:

- розкрити сутність та основні форми міжнародної фінансової допомоги;
- дослідити джерела та умови надання міжнародної фінансової допомоги;
- проаналізувати динаміку та структуру міжнародної фінансової допомоги України;
- охарактеризувати основні напрями використання міжнародної фінансової допомоги в Україні;
- оцінити вплив міжнародної фінансової допомоги на державний сектор економіки України та її економічний розвиток;
- дослідити світовий досвід використання міжнародної фінансової допомоги;
- з'ясувати і обґрунтувати роль держави у підвищенні ефективності використання міжнародної фінансової допомоги в Україні.

При дослідженні теоретичних і практичних аспектів міжнародної фінансової допомоги використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. **Методологічною основою** дипломної роботи є загальнофілософські методи наукового пізнання. При дослідженні сутності міжнародної фінансової допомоги, було використано діалектичний метод.

Методами аналізу, логічного мислення та узагальнення були досліджені джерела і умови надання міжнародної фінансової допомоги та її вплив на державний сектор економіки України, а також практичні рекомендації щодо підвищення ефективності використання міжнародної фінансової допомоги, а особливо роль держави у цьому процесі. При аналізі динаміки і структури міжнародної фінансової допомоги Україні та дослідження світового досвіду її використання було використано методи статистичного й порівняльного аналізу. Послідовність дослідження була забезпечена за допомогою методу логічного узагальнення.

Наукова новизна даного дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці прикладних рекомендацій щодо оптимізації впливу міжнародної допомоги на державний сектор в умовах екстремальних макроекономічних шоків.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності використання міжнародної фінансової допомоги, удосконалення механізмів державного управління зовнішніми фінансовими ресурсами та зміцнення фінансової стійкості державного сектору економіки України.

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження пройшли апробацію на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених "Актуальні соціально-економічні проблеми в умовах невизначеності", м. Київ, 17 квітня 2026 року (підготовлено тези «Проблема дефіциту державного бюджету України та роль міжнародної фінансової допомоги в її подоланні»).

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел з 61 найменувань. Загальний обсяг 58 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ

1.1. Сутність та форми міжнародної фінансової допомоги

У сучасних умовах міжнародна фінансова допомога відіграє важливу роль у забезпеченні стійкості країн, особливо під час кризових ситуацій. Тому для подальшого дослідження доцільно насамперед визначити сутність поняття міжнародної фінансової допомоги.

На сьогодні немає єдиного поняття «міжнародна фінансова допомога», однак є окремі підходи до його розуміння. Так, деякі науковці подають загальну характеристику цього явища, відповідно до якої міжнародна фінансова допомога – це кошти, що надаються розвиненими країнами світу й міжнародними фінансово-кредитними організаціями країнам, що розвиваються, і розподіляються залежно від потреб або їх цільового призначення [1].

Крім того, міжнародна фінансова допомога повинна відповідати таким ознакам:

- надається від однієї країни іншій, або від міжнародних організацій до конкретної країни, або групи країн;
- реалізується на основі механізмів міжнародного права та здебільшого на основі міжнародного договору, але іноді шляхом резолюцій міжнародних організацій;
- напрями міжнародної фінансової допомоги можуть мати різноманітний характер: гуманітарний, освітній, соціо-культурний, економічний, правовий, екологічний, тощо.

Необхідно розмежовувати міжнародну фінансову допомогу та міжнародні запозичення, оскільки зовнішні фінансові ресурси можуть залучатися на різних умовах.

Так, міжнародні запозичення передбачають отримання коштів від іноземних держав, міжнародних фінансових організацій, банківських установ чи

інших кредиторів на умовах обов'язкового повернення у визначені терміни. Такі залучення формують або збільшують зовнішній державний борг і потребують виконання відповідних боргових зобов'язань [2].

На відміну ж від запозичень, міжнародна фінансова допомога переважно надається на пільгових умовах або у формі безповоротного фінансування. Її основною метою є підтримка економіки, реалізація реформ та фінансування соціально важливих напрямів. Тому розмежування цих понять є необхідним для правильного оцінювання впливу зовнішнього фінансування на державний сектор економіки країн.

Необхідність міжнародної фінансової допомоги пояснюється низкою економічних теорій, які обґрунтовують нестачу внутрішніх ресурсів у країнах, що розвиваються. Зокрема, згідно з моделлю «двох дефіцитів» Ченері та Страута, економічне зростання таких країн стримується дефіцитом внутрішніх заощаджень і нестачею іноземної валюти, що обмежує можливості фінансування інвестиційних потреб [3]. У цих умовах міжнародна фінансова допомога виступає інструментом подолання інвестиційного розриву та забезпечення економічного зростання.

Іншим важливим теоретичним підходом є концепція «великого поштовху» (Big Push), відповідно до якої для переходу до сталого економічного розвитку необхідне одночасне масштабне інвестування у взаємопов'язані сектори економіки. Оскільки внутрішніх ресурсів у країнах, що розвиваються, зазвичай недостатньо для реалізації такого комплексного розвитку, міжнародна фінансова допомога може виконувати роль каталізатора структурних трансформацій та довгострокового економічного зростання [3].

Розвиток міжнародної фінансової допомоги відбувався поступово та був тісно пов'язаний зі змінами у світовій економіці, політичних процесах і рівнем розвитку країн. На різних етапах її роль, цілі та інструменти суттєво змінювалися – від військово-політичної підтримки союзників до комплексних програм економічного відновлення та подолання глобальних криз. Узагальнення

основних етапів становлення та трансформації міжнародної фінансової допомоги наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Основні етапи розвитку міжнародної фінансової допомоги

Період	Основні причини виникнення допомоги	Характерні форми допомоги	Основні приклади
XVIII-XIX ст.	Військово-політична підтримка союзників та розвиток колоній	Військові субсидії, фінансування інфраструктури	Підтримка союзників Пруссією, фінансування колоній європейськими державами
1945-1960 рр.	Післявоєнне відновлення економік	Гранти, пільгові кредити, програми відновлення	План Маршалла, створення МВФ та МБРР
1960-2000 рр.	Підтримка країн, що розвиваються, та подолання бідності	Гранти, пільгові позики, технічна допомога, проектні позики	Формування системи офіційної допомоги розвитку (ODA), програми Світового банку та МВФ
З 2000 р. до сьогодні	Подолання фінансових криз, пандемій та наслідків воєн	Гранти, пільгові позики, макрофінансова та бюджетна підтримка	Антикризові програми під час COVID-19, допомога Україні

Джерело: складено автором за даними [4, 5].

Унаслідок посилення глобалізації й взаємозалежності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, механізми надання міжнародної фінансової допомоги стали більш помітними, а також дана допомога, особливо країнами, що розвиваються і бідним країнам стала відігравати одну з основних функцій в діяльності міжнародних організацій і у практиці реалізації міждержавних відносин. Зокрема, посилення значення міжнародного співробітництва у сфері надання фінансової допомоги пояснюється низкою чинників, які певною мірою характеризують сучасний стан розвитку світової економіки:

- посилення процесів інтернаціоналізації у сфері господарського життя та динамічний розвиток міжнародних інституцій, зокрема фінансових, чия діяльність значно розширилася за межі національних економік;

- поглиблення процесів глобалізації в фінансовій та економічній сферах;
- розвиток міждержавних механізмів регулювання валютно-кредитних та фінансових відносин;
- потреба у формуванні організаційних основ міждержавного механізму, спрямованого на спільне вирішення країнами валютно-фінансових проблем, з якими стикаються країни в умовах світового господарського розвитку. Це викликано зростанням нестабільності у міжнародній валютній системі та на фінансових ринках.

Щодо форм надання міжнародної фінансової допомоги, то вона надається у вигляді позик, зокрема пільгових кредитів, а також фінансових субсидій, дотацій, експортних кредитів, грантів та гарантій. Основна її мета полягає у фінансуванні проектів, спрямованих на розвиток економіки країни-одержувача, а також у вирішенні проблем, зокрема пов'язаних із бідністю. У межах такої допомоги впроваджуються програми бюджетної підтримки, стабілізації платіжного балансу, галузевого та структурного кредитування та інші заходи.

Гранти є формою фінансової підтримки, що надається країнами-донорами країнам, що розвиваються, без зобов'язання щодо повернення коштів. Основна їх мета полягає у сприянні економічному розвитку, підвищенні рівня життя населення і підтримці соціально важливих напрямів. За інформацією Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), гранти займають важливе місце у структурі офіційної допомоги розвитку (ODA) та використовуються для досягнення цілей сталого розвитку і підтримки глобальної економічної стабільності [4].

Щоб претенденти розглядалися як потенційні одержувачі гранту, вони повинні відповідати критеріям прийнятності та повинні подати пропозицію до органу-замовника у встановлені терміни. У випадку ЄС, найбільшого міжнародного донора, гранти регулюються такими принципами:

- процеси надання грантів дотримуються відкритих та недискримінаційних принципів;

- лише заявки з країн, що відповідають вимогам, можуть скористатися грантами ЄС;
- гранти повинні фінансувати лише проекти, які не мають на меті отримання прибутку [6].

Позики ж стосуються поворотних фінансових переказів, що здійснюються країнами-донорами безпосередньо або через багатосторонні організації на користь країн, що розвиваються. Відповідно до методології ОЕСР, позики можуть бути зараховані до офіційної допомоги розвитку (ODA) лише за умови їхньої пільговості та наявності значного грантового елемента, що відображає ступінь фінансової вигоди для країни-одержувача порівняно з ринковими умовами [7]. Як правило, вони надаються на більш вигідних умовах, зокрема завдяки зниженим процентним ставкам, тривалим пільговим періодам або ж поєднанню цих переваг. Залежно від призначення в структурі офіційної допомоги розвитку виділяють позики проектного типу та програмні позики.

До позик проектного типу належать:

- проектні позики – спрямовуються на фінансування інфраструктурних об'єктів, зокрема будівництва доріг, електростанцій та інших споруд;
- кредити на інженерні послуги – використовуються на етапах планування та підготовки проектів, включаючи техніко-економічні обґрунтування та проектну документацію;
- позики через фінансових посередників – надаються через національні фінансові установи для подальшого кредитування підприємств, передусім малого та середнього бізнесу;
- галузеві позики – спрямовані на підтримку розвитку окремих секторів економіки, наприклад таких як сільське господарство, промисловість й охорона здоров'я.

Програмні позики стосуються кредитних угод, за якими кошти надаються країнам-отримувачам на основі прогресу, досягнутого в розробці та впровадженні системних реформ. У більшості випадків програмні позики

складаються з кількох траншів коштів, які перераховуються за виконання певних умов [6].

Крім того, більшість дослідників розрізняє також три види двосторонньої фінансової допомоги, серед яких:

1) «зв'язана допомога», яка передбачає механізм, за якого країна-донор висуває країні-одержувачу певні обов'язкові умови щодо використання та розподілу наданих коштів. Зазвичай це означає, що отримувач допомоги зобов'язаний закуповувати обладнання, товари або послуги саме у країни, яка надає фінансування в межах реалізації конкретного проекту або ж розвитку визначеної сфери економіки, а також забезпечує джерела надходжень до країн-донорів при закупівлі імпортованих товарів й піднімає ціни, що суттєво відрізняються від світових, фінансуючи при цьому іноземного товаровиробника.

Очевидно, що умови, за яких надається цей тип допомоги, часто не враховують актуальні потреби та бажання реципієнта. Натомість вони в основному спрямовані на задоволення інтересів країни-донора, підтримку його виробників та забезпечення можливості реалізувати товари чи послуги за цінами, що перевищують світові. Зменшення зв'язаної допомоги є стратегічним пріоритетом ОЕСР, оскільки обмеження вибору постачальників здорожчує товари та послуги для країн-одержувачів у середньому на 15–30%, а продовольчої допомоги – на 40% і більше [8].

2) «частково зв'язана» – частина закупівель здійснюється в країнах «третього світу», а решта у країнах донорах, а також передбачаються пільгові експортні кредити.

3) «незв'язана допомога» – це допомога, яка не вимагає здійснення цільових закупівель [9].

Міжнародна співпраця в сфері фінансової допомоги являє собою складне та багатогранне явище, яке має значний вплив на розвиток сучасної світової економіки. Це вимагає впровадження системного та багаторівневого підходу до оцінки його ефективності. Оцінювання ефективності такої допомоги не може здійснюватися виключно прямими методами. Тому до непрямих інструментів

оцінки можна віднести такі показники, як обсяг прямого фінансування, рівень підтримки з боку міжнародних фондів та організацій, суспільний вплив від реалізації заходів чи проєктів, а також рівня економічного і соціального розвитку країни та темпів зростання цих показників порівняно з іншими регіонами і середніми значеннями по країні.

Отже, міжнародна фінансова допомога є поширеним інструментом міждержавної взаємодії, що означає дотримання країнами та міжнародними організаціями своїх міжнародних зобов'язань щодо надання пільгових фінансових ресурсів для підтримки зусиль країн у сфері соціально-економічного розвитку та реалізації цільових програм. До того ж, вона становить важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості й розвитку виробництва в країнах, які переходять до ринкової економіки, а для найменш розвинених держав часто є одним із основних джерел поповнення фінансових ресурсів.

1.2. Основні джерела та умови надання міжнародної фінансової допомоги

Міжнародна фінансова допомога може надходити як у формі двосторонньої підтримки, так і через багатосторонні механізми від міжнародних організацій.

На сьогодні основною формою державної допомоги є двостороння допомога. Вона передбачає пряме надання ресурсів від уряду країни-донора до країни-отримувача. Такий вид співпраці належить до офіційної допомоги розвитку (ODA) і може реалізовуватися у вигляді грантів, пільгових кредитів, цільових програм або інших інструментів. Найчастіше вона оформлюється у програмному форматі, оскільки це дозволяє враховувати інтереси обох сторін і підвищує ефективність використання коштів [10].

Японія, США, Німеччина і Франція належать до найбільших донорів офіційної допомоги розвитку серед країн ОЕСР, причому значна частина їх підтримки реалізується у формі двосторонньої допомоги. Так, Японія через

механізми офіційної допомоги розвитку (ODA) фінансує масштабні інфраструктурні проекти, зокрема у сферах транспорту, енергетики та міського розвитку в країнах Азії [11]. США, у свою чергу, спрямовують значні обсяги двосторонньої допомоги на підтримку економічного розвитку, освіти, охорони здоров'я та гуманітарних програм, особливо в країнах Африки та Латинської Америки [12].

Німеччина та Франція також активно використовують інструменти двосторонньої допомоги, зосереджуючи увагу на фінансуванні екологічних ініціатив, енергетичного переходу, соціального розвитку та зміцнення інституційної спроможності держав-отримувачів [13, 14].

Хоч перевагою двосторонньої допомоги є можливість країни-донора здійснювати більш прямий контроль за використанням наданих ресурсів, але водночас така форма співпраці може супроводжуватися політичним впливом і формуванням залежності країни-одержувача від окремого донора.

Прикладом є допомога США Пакистану, яка фактично використовувалася як засіб зовнішньополітичного впливу. Фінансова і військова підтримка надавалася залежно від рівня співпраці між державами, насамперед у сфері безпеки та боротьби з тероризмом, а також при цьому обсяги допомоги не були постійними й змінювалися відповідно до важливості Пакистану для стратегічних інтересів США, що поступово посилювало його залежність від рішень донора [15].

Що стосується багатосторонньої допомоги, то вона реалізується через міжнародні організації та фінансові інституції і має більш системний характер. Вона відрізняється низкою особливостей:

- менший вплив індивідуальних політичних та економічних інтересів окремих країн;
- більш структуровані та прозорі механізми розподілу й контролю ресурсів;
- зменшений рівень прямого втручання у внутрішню політику країн-отримувачів;

- можливість участі країн-одержувачів у процесі прийняття рішень щодо використання допомоги через механізми міжнародних організацій, членами яких вони є, що полегшує узгодження умов реформ та співпраці [16].

До основних міжнародних інституцій, які відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та інвестиційної підтримки, належать:

- Світовий банк, діяльність якого зосереджена на фінансуванні інвестиційних проєктів і програм розвитку, що мають довгостроковий ефект для зміцнення фінансової стійкості держав;

- Міжнародний валютний фонд, який надає фінансову підтримку країнам через кредитні програми, спрямовані на макроекономічну стабілізацію, стримування інфляційних процесів, підтримку валютної стабільності та економічного зростання;

- Європейський банк реконструкції та розвитку, який впроваджує програму «Resilience and Livelihoods», спрямовану на посилення енергетичної стійкості, відновлення функціонування муніципальної інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу та надання допомоги переміщеним особам.

- USAID, яка є агентством міжнародного розвитку США та надає фінансову, інституційну й гуманітарну допомогу країнам-партнерам для підтримки реформ й розвитку;

- Європейський Союз, що застосовує комплексний підхід до відновлення і розвитку країн, охоплюючи заходи із стабілізації, запобігання кризам, боротьби з корупцією, а також зміцнення інституційної спроможності та розвитку регіонів [17].

Ефективність міжнародної (дво- та багатосторонньої) допомоги як одного з інструментів подолання бідності залежить не тільки від ресурсів, мотивів і механізмів її надання, але також від того, наскільки раціонально країна-одержувач використовує ці ресурси. Корупція та розкрадання на урядовому рівні залишаються одними з ключових причин і водночас проявом проблем із належним інституційним управлінням, що заважає спрямувати міжнародну

фінансову допомогу в потрібному напрямку, і є характерним для країн, що розвиваються.

Міждержавне фінансування, спрямоване на забезпечення стійкості національної економіки, базується на таких принципах, як:

- принцип належності, що передбачає наявність у країни-одержувача сформованої політики та стратегії розвитку як умови отримання міжнародної допомоги;

- принцип обґрунтування потреб, відповідно до якого фінансування має надаватися на основі реальних соціально-економічних потреб країни;

- принцип цільового використання ресурсів, за яким кожна фінансова операція (кредит, грант тощо) має бути спрямована на досягнення сталого розвитку та підвищення добробуту населення [18].

Крім того, надання міжнародної фінансової допомоги нерідко супроводжується вимогами до фіскальної політики держави. Міжнародні фінансові організації та країни-донори часто пов'язують фінансування з необхідністю підвищення прозорості бюджетного процесу, оптимізації державних витрат, а також проведення реформ у податковій системі. Попри те, що такі вимоги спрямовані на посилення довгострокової економічної стійкості, їх реалізація може викликати короткострокові соціально-економічні труднощі та зростання суспільної напруги [19].

У процесі залучення міжнародної фінансової допомоги для забезпечення стійкості національної економіки важливе значення має вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До внутрішніх чинників відносять макроекономічну політику держави, якість нормативно-правового регулювання, рівень протидії корупції і незаконним фінансовим операціям, а також ефективність функціонування податкової системи. Щодо зовнішніх чинників, то до них належать умови залучення іноземних інвестицій, стан світової фінансової системи, рівень міжнародної підтримки і довіри до виконання зобов'язань стосовно використання допомоги.

На сьогодні відносини у сфері залучення, використання та надання міжнародної фінансової допомоги регулюються Паризькою декларацією щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги (2005 р.) [20]. У межах цього документа сторони, а саме країни-донори, міжнародні організації та країни-одержувачі взяли на себе зобов'язання спрямовувати спільні зусилля на такі ключові напрями:

- 1) підвищення результативності зовнішньої допомоги шляхом узгодження підходів, гармонізації дій та запровадження взаємної підзвітності;
- 2) раціональне бюджетне планування та недопущення дублювання проектів і фінансових заходів;
- 3) встановлення чітких критеріїв, стандартів виконання і механізмів підзвітності;
- 4) посилення боротьби з корупцією та підвищення рівня прозорості у реалізації програм міжнародної допомоги;
- 5) уточнення показників ефективності, термінів реалізації та цільових результатів надання фінансової підтримки [21].

Подальший розвиток зазначених принципів відбувся в межах Аккрської програми дій (2008), у якій було посилено акцент на розширенні участі країн-одержувачів у процесах управління фінансовою допомогою, а також на необхідності підвищення рівня прозорості та підзвітності. Це стало важливим кроком у переході від донор-орієнтованої моделі до більш партнерського підходу, де країни-одержувачі отримують більший вплив на формування й реалізацію програм розвитку [22].

Наступним етапом стало Пусанське партнерство (2011), яке закріпило перехід до формату глобальної взаємодії, що передбачає участь не лише держав, а й представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства у процесах надання міжнародної фінансової допомоги. Такий підхід сприяв підвищенню ефективності координації міжнародної допомоги, а також розширенню джерел фінансування розвитку [23].

Отже, міжнародна фінансова допомога відіграє суттєву роль у підтримці економічної рівноваги держав і надається як у двосторонньому, так і в багатосторонньому форматах. Її результативність значною мірою зумовлюється раціональним використанням ресурсів, обґрунтованістю їх залучення, узгодженістю стратегічних орієнтирів розвитку та виконанням вимог щодо проведення реформ і забезпечення відкритості. У довгостроковій перспективі така підтримка сприяє посиленню економічного потенціалу, розвитку інституційного середовища та включенню країни до глобальних економічних процесів.

Висновки до розділу 1

Отже, міжнародна фінансова допомога є важливим інструментом підтримки економічного розвитку та фінансової стійкості держав, особливо в умовах криз, воєнних конфліктів, пандемій і нестачі внутрішніх ресурсів. Її сутність полягає у наданні фінансових ресурсів країнами-донорами та міжнародними організаціями для підтримки соціально-економічного розвитку, реалізації реформ і подолання наслідків економічних потрясінь.

Міжнародна допомога може надаватися у формі грантів, кредитів на пільгових умовах, субсидій, гарантій, бюджетної та технічної підтримки. Її відмінність від звичайних зовнішніх запозичень полягає у більш вигідних умовах фінансування або безповоротному характері окремих видів допомоги.

Фінансова допомога надходить як від окремих країн, так і через міжнародні організації. Важливе місце серед них займають МВФ, Світовий банк, ЄС, ЄБРР і USAID, діяльність яких пов'язана із підтримкою економіки, фінансуванням реформ, а також розвитком інфраструктури. А її ефективність значною мірою залежить від ефективного використання коштів, рівня державного управління й контролю за фінансовими ресурсами.

Важливими документами у сфері міжнародної допомоги є Паризька декларація, Аккрська програма дій і Пусанське партнерство, в яких визначено

принципи узгодження допомоги з потребами держави, координації дій між донорами, відкритості використання коштів і відповідальності всіх учасників.

РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ

2.1. Динаміка та структура міжнародної фінансової допомоги Україні

Міжнародна фінансова допомога має вагоме значення для України, адже вона забезпечує її ресурсами, які необхідні для стійкого функціонування економіки в умовах кризи. Завдяки міжнародному фінансуванню держава отримує можливість компенсувати дефіцит бюджетних коштів, фінансувати найважливіші напрями видатків, а також підтримувати фінансову стійкість.

Фінансова допомога від міжнародних партнерів надходить у різних формах, зокрема у вигляді пільгових кредитів, позик, грантів, безповоротної фінансової підтримки та гарантій. Основними донорами України є ЄС, МВФ, Світовий банк та уряди країн-партнерів, ресурси яких сприяють виконанню державного бюджету, підтримці оборонного сектору й фінансуванню соціальних програм.

Загалом у період 2020-2025 років обсяги зовнішнього фінансування України суттєво зросли, що пов'язано з погіршенням економічної ситуації через війну та загострення макроекономічних дисбалансів (рис. 2.1).

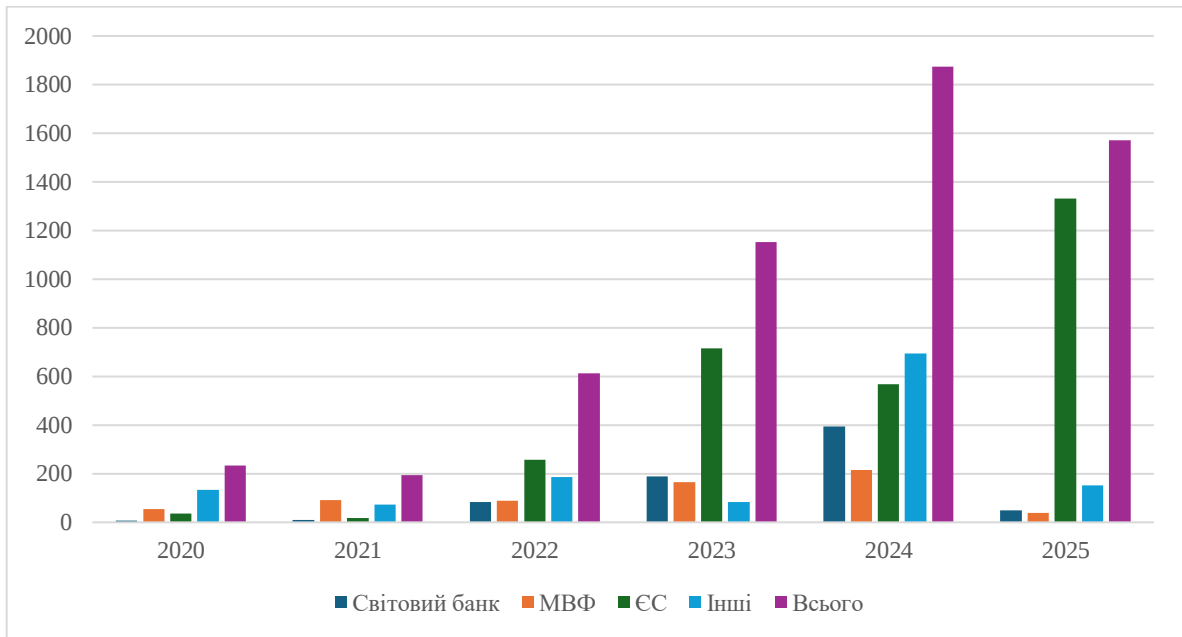

Рис 2.1. Міжнародна фінансова допомога Україні за 2020-2025 рр., млрд грн (складено автором за даними [24])

Так, у 2020 році Україна залучила зовнішнє фінансування в обсязі 232,4 млрд грн, найбільшу частку якого становили кошти міжнародних фінансових організацій. Так, від МВФ надійшло 55,2 млрд грн, від ЄС – 35,4 млрд грн, тоді як від Світового банку – 8,2 млрд грн. Важливим джерелом ресурсів також були інші кредитори та приватні інвестори, зокрема через розміщення єврооблігацій, обсяг яких склав 133,6 млрд грн (рис. 2.1).

У 2021 році обсяг зовнішніх запозичень вже зменшився до 192,8 млрд грн, що було зумовлено поступовим відновленням економіки після пандемії COVID-19 і зниженням потреби в терміновому фінансуванні. У цей період надходження від МВФ зросли до 92,2 млрд грн, тоді як фінансування з боку ЄС становило лише 18 млрд грн, а Світового банку – 9 млрд грн. Інші джерела забезпечили 75,1 млрд грн.

У 2022 році обсяг міжнародної фінансової допомоги значно зріс і становив 612,2 млрд грн, що більш ніж утричі перевищило показник попереднього року. Така динаміка була зумовлена повномасштабним вторгненням й необхідністю фінансування першочергових видатків державного бюджету. Найбільші надходження надійшли від ЄС – 256,4 млрд грн, МВФ – 88,2 млрд грн, Світового банку – 82,7 млрд грн. Додаткові ресурси були залучені з інших джерел, зокрема у вигляді двосторонніх позик від Канади, Японії та інших країн-партнерів, що загалом становило 184,9 млрд грн.

У 2023 році обсяги зовнішнього фінансування України досягли 1 151,6 млрд грн, майже вдвічі перевищивши показник попереднього року. Основним донором залишався ЄС, який надав 714,9 млрд грн фінансової допомоги, тоді як надходження від МВФ становили 164,0 млрд грн, Світового банку – 188,1 млрд грн, а інші джерела забезпечили 84,6 млрд грн.

У 2024 році обсяг зовнішніх запозичень зріс до максимального значення, а саме 1 874,4 млрд грн. Основну частину фінансування було отримано від ЄС – 567,8 млрд грн, зокрема в межах програми Ukraine Facility. МВФ продовжив підтримку України, надавши 215,6 млрд грн, а Світовий банк профінансував проекти на суму 198,9 млрд грн. Водночас суттєво зросли надходження з інших

джерел, які становили 892,1 млрд грн, до них належать кошти від розміщення єврооблігацій, двосторонніх кредитів та інших фінансових інструментів (рис. 2.1).

У 2025 році потреба України у зовнішній фінансовій підтримці дещо зменшилася через накопичення резервів, перегляд бюджетних видатків і зміни у податковій сфері. У результаті обсяг зовнішніх запозичень скоротився до 1 572,0 млрд грн. ЄС і надалі залишався головним джерелом бюджетної підтримки. Наприкінці 2024 року було укладено угоду про створення Механізму кредитного співробітництва для України (Ukraine Loan Cooperation Mechanism, ULCM). Цей механізм передбачає використання доходів від заморожених російських суверенних активів для погашення позик, наданих партнерами в межах ініціативи країн G7 ERA (Extraordinary Revenue Acceleration Loans for Ukraine). У межах механізму ULCM у 2025 році до загального фонду державного бюджету було спрямовано 997,6 млрд грн кредитних ресурсів, з яких 854,9 млрд грн становили кошти ЄС, а 142,7 млрд грн – позика уряду Канади [25]. Окрім цього, продовжувалася співпраця з ЄС у межах реалізації програми Ukraine Facility, завдяки якій Україна отримала 476,9 млрд грн. Фінансування від МВФ у 2025 році становило 38 млрд грн, від Світового банку – 49,7 млрд грн, а інші джерела забезпечили ще 152,5 млрд грн надходжень (рис. 2.1).

Разом із фінансовою підтримкою з боку ЄС та інших міжнародних фінансових організацій важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості України відігравали США. Станом на 2024 рік обсяг прямої бюджетної допомоги, наданої США Україні після початку повномасштабної війни, становив близько 27 млрд дол., що є одним із найбільших показників серед країн-партнерів. Значна частина цієї допомоги надавалась у формі грантів, тобто без обов'язку повернення, і надходила безпосередньо до державного бюджету України [26]. Але у 2025 році спостерігалось певне скорочення нових фінансових зобов'язань з боку США. Надання допомоги продовжується головним чином у межах програм, затверджених раніше, без ухвалення масштабних нових пакетів фінансування [27].

Значну частку підтримки надали й країни G7. У період 2022-2025 років найбільші обсяги допомоги були спрямовані Японією – 10,7 млрд дол. [28], Канадою – 13 млрд дол. [29], Великою Британією – 5,6 млрд євро, Німеччиною – 1,4 млрд євро, Францією – майже 0,8 млрд євро та Італією – 0,4 млрд євро [30].

Канада та Японія є найбільшими донорами бюджетної підтримки серед країн G7. З лютого 2022 року бюджетна підтримка від Японії перевищила 10,7 млрд доларів, з яких понад 2,7 млрд доларів надійшли у формі грантів. Підтримка реалізується через ІСА у формі грантів на відновлення критичної інфраструктури, енергетики, транспорту, охорони здоров'я та гуманітарного розмінування [28].

З початку 2022 р. загальний обсяг прямої фінансової підтримки від Канади перевищив 13 млрд дол., з яких 11,55 млрд дол. спрямовано через Адміністрований рахунок МВФ для України, 1,94 млрд дол. – через багатосторонні банки розвитку, 500 млн дол. – у вигляді прямих двосторонніх позик, а також 5 млрд дол. у межах механізму ERA країн G7. Крім того, наприкінці 2025 р. було оголошено про додатковий пакет розміром близько 1,8 млрд дол. для підтримки програми МВФ [29].

Велика Британія зосередила свою фінансову підтримку переважно на механізмах гарантування позик. Країна надала гарантії на 1,95 млрд дол. для кредитів Світового банку в межах програми PEACE in Ukraine – найбільшу частку серед усіх донорів-гарантів. Додатково передбачено 470 млн фунтів стерлінгів на підтримку енергетики та енергетичної безпеки, а також пряму бюджетну підтримку для покриття потреб у сфері соціального захисту та базових державних послуг через схему Світового банку [31].

Німеччина здійснює комплексну підтримку, що охоплює фінансову, військову та гуманітарну складову. Значна частина її внеску реалізується через спільні механізми країн G7 та ЄС. Зокрема, Німеччина бере участь у ініціативі ERA із загальним обсягом до 50 млрд дол., а також у березні 2026 року німецький уряд повідомив про виділення нового пакета фінансової підтримки для України на суму понад 200 млн євро. Ці кошти передбачені для посилення захисту

цивільного населення, підтримки критичної інфраструктури і придбання розвідувальних безпілотних систем [32].

Протягом 2020-2025 років обсяг зовнішніх запозичень України зріс майже у сім разів. Таке збільшення насамперед пов’язане з наслідками війни, значними бюджетними потребами та необхідністю підтримки фінансової стійкості держави. Основними джерелами фінансування залишаються ЄС та МВФ, однак значний внесок також забезпечують окремі країни-партнери й міжнародні організації, які підтримують функціонування України у воєнний час. До того ж, у перспективі прогнозується поступове зменшення частки міжнародної допомоги у структурі доходів державного бюджету.

Для більш повного розуміння ролі зовнішньої підтримки та її впливу на фінансову стійкість України доцільно розглянути основні форми міжнародної фінансової допомоги та механізми її надання (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні форми міжнародної фінансової допомоги Україні

Форма допомоги	Визначення	Яким чином надається	Приклад
Гранти	Безповоротний фінансовий внесок	Прямі бюджетні гранти або через міжнародні фонди	ЄС у межах програми Ukraine Facility надав грантове фінансування на суму 668 млн дол.
Гарантії	Зобов’язання третьої сторони покрити ризики, пов’язані з наданням кредиту Україні.	Через надання державами або міжнародними організаціями гарантій погашення боргу України	У грудні 2024 року Велика Британія та Японія надали гарантії на суму 1,05 млрд дол. для фінансування проектів Світового банку, спрямованих на підтримку України
Кредити	Поворотний фінансовий внесок, що надається з урахуванням різних умов, таких як способи погашення, процентні ставки та період користування.	Позики від міжнародних фінансових організацій й урядів	1. У 2025 році Україна отримала пільгові кредити від ЄС розміром 11,5 млрд дол. в межах інструменту Ukraine Facility. 2. У 2025 році Україна пройшла два перегляди програми МВФ Extended Fund Facility, що дало змогу отримати 912 млн дол. Загальний обсяг фінансування, залученого в межах програми, становить 10,6 млрд дол. 3. Японія у 2025 році спрямувала 453 млн дол. кредитів через проекти Світового банку, а саме: DRIVE (190

			млн дол. на модернізацію інфраструктури), SURGE (183 млн дол. на публічні інвестиції) та RISE (80 млн дол. на приватний сектор) 4. У 2025 р. країни G7 реалізували механізм ERA Loans. Це кредит терміном на 30 років, який буде погашатися коштом майбутніх прибутків від заморожених активів рф. Загальна сума фінансування становить 50 млрд дол. на 2025-2026 рр.
Своп-лінії	Двостороння угода між центральними банками щодо обміну валют	Угода між центральними банками двох країн про взаємний обмін валют за фіксованими курсами.	Своп-лінія на суму 1 млрд дол., надана Польщею Україні, спрямована на підтримку валютної ліквідності

Джерело: складено автором за даними [33, 34].

Наразі Україна продовжує отримувати різні форми фінансової підтримки від міжнародних партнерів. Щоб зрозуміти вплив допомоги та її значення для фінансової самостійності України – перш за все слід розглянути структуру цих траншів (рис. 2.2).

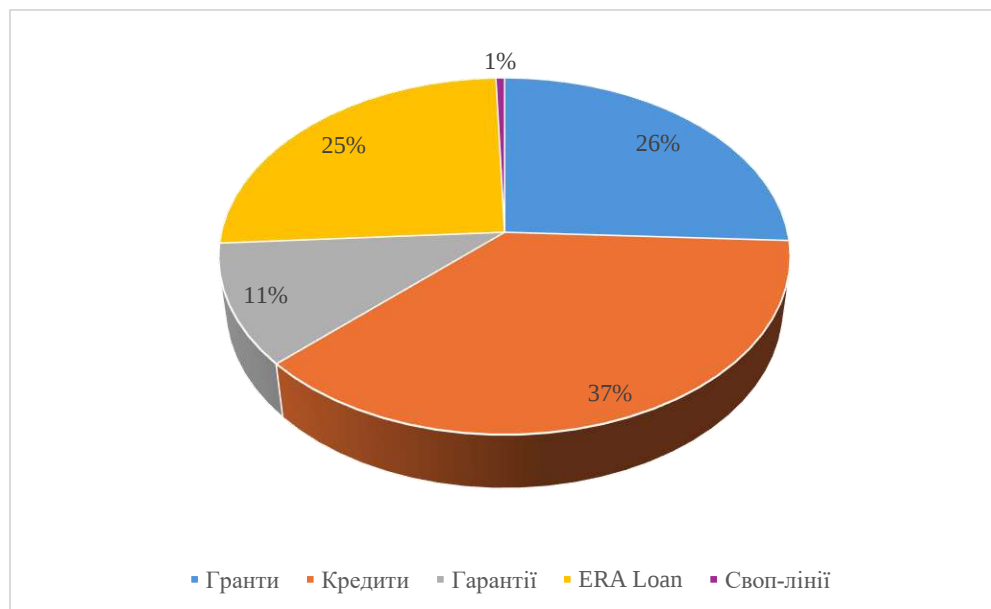

Рис. 2.2. Структура міжнародної фінансової допомоги, наданої Україні у січні 2022 – лютому 2026 рр., % (складено автором за даними [35])

Як видно з рис. 2.2, значна частина фінансової допомоги, отриманої Україною від міжнародних партнерів, представлена кредитами з низькими

відсотковими ставками, які належить погашати після закінчення війни. Ці кредити складають 58 934,09 млрд євро, що становить 37% від загального обсягу підтримки. Помітну частку також посідають позики за механізмом ERA Loan – 40 173,56 млрд євро (25,4%).

Важливо зазначити, що найбільш бажаною формою фінансової допомоги для України є гранти, оскільки це безповоротна підтримка, яка має вирішальне значення для країни в умовах війни, адже вона не збільшує загальний борговий тягар. Дані кошти спрямовуються насамперед на фінансування першочергових потреб держави, підтримку соціальної сфери та реалізацію заходів з відновлення країни в умовах воєнного стану. Але на даний час простежується поступове скорочення частки грантів. Так, у 2025 році частка грантового фінансування в загальному обсязі зовнішньої фінансової допомоги скоротилася до 26% (рис. 2.2) порівняно з 32% у 2024 році. Це набагато менше ніж в середньому за 2022-2023 роки – 44% [36]. Щодо обсягу гарантій та своп-лінії, то вони становить 17 320,18 млрд євро (11%) та 881,69 млн євро (0,6%) відповідно (рис. 2.2).

Отримані дані свідчать про поступове заміщення безповоротної допомоги позиковими інструментами, що посилює роль кредитного фінансування у забезпеченні стійкості державного сектору економіки України. Але збільшення обсягів боргового фінансування посилює фінансові й валютні ризики в середньостроковій перспективі, тому важливим завданням є поступовий перехід до моделі економічного розвитку, що ґрунтується на відновленні експорту, залученні інвестицій та активізації притоку приватного капіталу.

Щодо частки допомоги Україні, яка є фактично «зв'язаною» (тобто залишається в економіці країни-донора), то вона є значною, особливо у випадку США. За даними Центру стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS), у 2023 році приблизно 60% (близько \$67,8 млрд) із виділених на той момент \$113 млрд залишилися в межах американських кордонів. Ці кошти отримують американські оборонні підрядники для виготовлення нових систем озброєння для України або для заміщення техніки, переданої зі складів США, що стимулює промисловість у понад 30 штатах [37].

Таким чином, динаміка міжнародної фінансової допомоги Україні у 2020-2025 роках характеризується різким зростанням обсягів після 2022 року та зміною її структури у бік кредитних інструментів. Це дозволило забезпечити фінансову стійкість держави, але водночас посилило боргові ризики.

2.2. Напрями використання міжнародної фінансової допомоги в Україні

Державний бюджет України в умовах війни зазнає значного навантаження через зростання державних видатків. За таких умов власних фінансових ресурсів держави недостатньо для одночасного забезпечення потреб сектору безпеки й оборони, підтримки населення і відновлення економіки, тому важливим джерелом фінансування виступає міжнародна фінансова допомога.

У 2025 році Міністерство фінансів України залучило 1 572 млрд грн зовнішнього фінансування. Завдяки міжнародній підтримці держава змогла повністю покрити соціальні та гуманітарні видатки бюджету, тоді як внутрішні ресурси були спрямовані переважно на потреби сектору безпеки й оборони. За таких умов міжнародна фінансова допомога має важливе значення для відновлення інфраструктури, адже масштаб завданих руйнувань суттєво перевищує наявні фінансові можливості країни.

Основні напрями використання міжнародної допомоги для відновлення інфраструктури можна згрупувати у кілька пріоритетних сфер:

- відновлення критично важливих об'єктів інфраструктури, зокрема енергетичних систем, мереж електропостачання, водопровідних і каналізаційних споруд. Водночас здійснюється реконструкція транспортних об'єктів автомобільних шляхів, мостів, залізничних колій, портової та аеропортової інфраструктури. Окреме значення має відбудова закладів соціальної сфери, серед яких лікарні, школи і дошкільні установи;

- забезпечення населення житлом через будівництво нових житлових об'єктів для громадян, що втратили власні домівки, проведення ремонту й

відновлення пошкодженого житлового фонду, створення умов для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;

- відновлення транспортного сполучення, що охоплює ремонт транспортної інфраструктури, розвиток і забезпечення громадського транспорту, а також відновлення логістичних маршрутів для доставки гуманітарної допомоги та інших необхідних вантажів;

- забезпечення доступу до медичних послуг, що охоплює відновлення медичних закладів, їхнє оснащення обладнанням і ліками, а також підготовку й підвищення кваліфікації медичних працівників;

- відновлення системи освіти, яке включає реконструкцію шкіл та інших навчальних закладів, забезпечення їх необхідними матеріалами й обладнанням, а також підготовку педагогічних кадрів [38].

У 2024-2025 роках міжнародна фінансова підтримка України переважно була зосереджена на покритті соціально-бюджетних потреб. Значна частина залучених коштів спрямовувалася на виконання державою своїх соціальних зобов'язань, тоді як фінансування відновлення об'єктів критичної інфраструктури здійснювалося переважно в межах окремих проектів міжнародних фінансових організацій і займало меншу частку загального обсягу допомоги.

Так, Банк розвитку Ради Європи надав Україні фінансові ресурси для підтримки програм, спрямованих на допомогу внутрішньо переміщеним особам. Дані кошти були використані для покриття першочергових потреб людей, які втратили житло через бойові дії, зокрема для оплати тимчасового проживання, забезпечення харчування, отримання медичних послуг і доступу дітей до навчання [39].

Окремим напрямом є реалізація проекту Світового банку PEACE in Ukraine («Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні»), що започатковано у червні 2022 року у відповідь на повномасштабне вторгнення РФ [40]. Основною метою цієї ініціативи є підтримання фінансової стійкості України і забезпечення безперервної роботи

ключових державних інституцій на національному й місцевому рівнях. У межах проекту здійснюється фінансування заробітної плати працівників бюджетної сфери, надання медичних послуг, виплата пенсій й реалізація програм соціальної підтримки населення.

У межах проекту Україна залучає як кредитні, так і грантові ресурси, у тому числі під гарантії міжнародних партнерів. Загальний обсяг фінансування становить близько 52 млрд дол., з яких 13,4 млрд дол. спрямовано на виплату пенсій. Крім того, у березні 2026 року Україна отримала ще 200 млн дол. грантової допомоги в рамках проекту PEACE in Ukraine. Кошти надійшли від Норвегії через Цільовий фонд підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (URTF) і були зараховані до загального фонду державного бюджету. Вони використовуються для фінансування пенсійних виплат, які в умовах воєнного стану залишаються одним із пріоритетних напрямів державних видатків [41].

Важливу роль відіграла підтримка уряду Японії, який у 2025 році виділив 453 млн дол. у межах трьох проектів Світового банку:

- DRIVE – 190 млн дол. на підвищення стійкості національної дорожньої мережі, модернізацію інфраструктури й відновлення мостів;
- SURGE – 183 млн дол. для розвитку системи управління державними інвестиціями під час війни і у післявоєнний період;
- RISE – 80 млн дол. для підтримки економічної стійкості, подолання структурних обмежень і розвитку приватного сектору [39].

Окремим ключовим напрямом є підтримка енергетичної сфери, так Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) спрямовує близько 2 млрд євро на посилення енергетичної стійкості України в межах програми Energy Security Support Facility (ESSF). Програма передбачає встановлення сонячних електростанцій, генераторів, систем накопичення енергії та інших технічних рішень, що сприяють підвищенню енергетичної автономності.

Крім того, вона поєднує кредитні та грантові інструменти та охоплює широке коло отримувачів – від малого та середнього бізнесу до приватних

домогосподарств, мешканців багатоквартирних будинків та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Кредитування реалізується через мережу українських банків-партнерів, які співпрацюють з ESSF [42].

Таким чином, міжнародна фінансова допомога у 2025 році забезпечила фінансову стійкість України, насамперед за рахунок покриття дефіциту державного бюджету та фінансування соціально-гуманітарних видатків. Частина коштів була спрямована на відновлення інфраструктури, підтримку економіки та реалізацію реформ, що дозволило одночасно підтримувати поточне функціонування держави та формувати основу для її післявоєнного відновлення.

2.3. Вплив міжнародної фінансової допомоги на державний сектор економіки України та її економічний розвиток

За період повномасштабної війни Україна отримала значні обсяги міжнародної фінансової допомоги, які стали важливим чинником забезпечення стійкості національної економіки. Але вплив залученого зовнішнього фінансування визначається не тільки його великими обсягами, які забезпечують покриття вагомій частини дефіциту державного бюджету й фінансування найважливіших видатків, а також прямим впливом на основні макроекономічні показники.

Так, для розуміння впливу міжнародної фінансової допомоги на державний сектор економіки України варто проаналізувати динаміку цих основних макроекономічних показників. Зокрема, йдеться про рівень державного бюджетного дефіциту, обсяг державного зовнішнього боргу та їхню частку у ВВП, а також ефективність використання зовнішнього фінансування для забезпечення збалансованості державного бюджету (рис. 2.3).

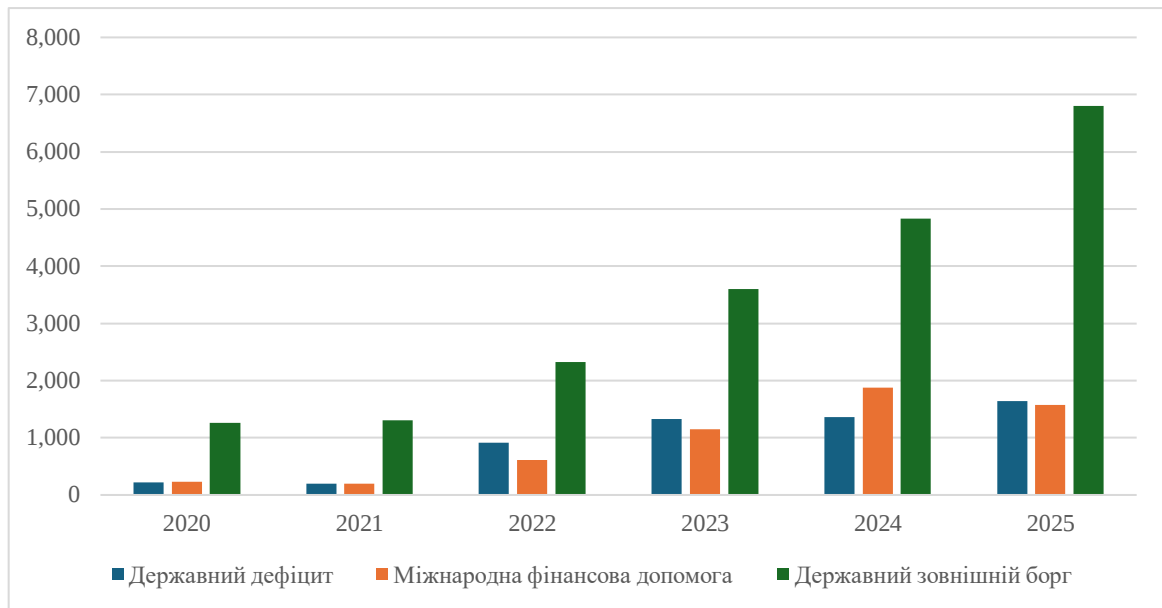

Рис 2.3. Зміни макроекономічних показників за 2020-2025 рр, млрд грн (складено автором за даними [43, 44])

Згідно з даними, наведеними на рис. 2.3, упродовж 2020-2025 років простежується одночасне зростання дефіциту державного бюджету, обсягів міжнародної фінансової допомоги та державного зовнішнього боргу. Така тенденція пояснюється надзвичайними умовами, в яких опинилася Україна, насамперед повномасштабною війною, погіршенням макроекономічної ситуації та різким збільшенням видатків на оборону і соціальну підтримку населення.

У цілому за період 2020–2025 років відбулися такі зміни:

- дефіцит державного бюджету збільшився у 7,5 разів (з 217,6 млрд грн до 1 635,8 млрд грн)
- міжнародна фінансова допомога зросла у 6,8 разів (з 232,4 млрд грн до 1 572,0 млрд грн)
- державний зовнішній борг зріс у 5,4 рази (з 1 258,52 млрд грн, до 6 798,79 грн).

Найбільш різке зростання всіх зазначених показників припало на 2022 рік, що було безпосередньо пов'язано з початком повномасштабного вторгнення. Це спричинило істотне збільшення оборонних витрат, порушення логістичних і виробничих ланцюгів, а також значні втрати в енергетичному секторі та інших галузях економіки. Станом на 2025 рік доходи державного бюджету України

становили 3 834,2 млрд грн, тоді як обсяг міжнародної допомоги від партнерів та міжнародно фінансових організацій – 1 572,0 млрд грн. Що стосується видатків державного бюджету, то вони досягли 5 473,6 млрд грн, з яких найбільшу частину становили оборона (3 069,9 млрд грн), громадський порядок, безпека й судова влада (819,4 млрд грн), соціальний захист та забезпечення (453,4 млрд грн), обслуговування державного боргу (361,6 млрд грн) та охорона здоров'я (218,8 млрд грн) [45].

Дефіцит державного бюджету у 2025 році становив 1 635,78 млрд грн, тоді як обсяг міжнародної фінансової допомоги – 1 572,0 млрд грн, що забезпечило його покриття приблизно на 96%. У той же час значні обсяги зовнішніх запозичень, а також коливання курсу національної валюти стали одними з ключових чинників зростання державного зовнішнього боргу. Так, якщо у 2020 році його обсяг становив 1 258,52 млрд грн, то у 2022 році він збільшився приблизно вдвічі, а саме до 2 325,44 млрд грн, а у 2025 році зріс до 6 798,78 млрд грн (рис. 2.3). Обслуговування державного боргу щорічно потребує близько 7% видатків державного бюджету.

Важливим є також аналіз цих показників у співвідношенні до ВВП. Так, у 2025 році дефіцит бюджету становив 18,5% ВВП (при нормі 3-7%). Рівень державного зовнішнього боргу досяг близько 78% ВВП [46], тоді як загальний державний і гарантований державою борг наблизився до 98,4% ВВП (при нормі всього державного боргу 60%) [47].

В умовах такого навантаження боргова політика держави передбачає поступову реструктуризацію зобов'язань, пролонгацію строків їх погашення, а також залучення пільгового довгострокового фінансування від міжнародних партнерів. Це дозволяє знизити пікове боргове навантаження та мінімізувати ризики втрати платоспроможності [48].

Окрім прямої фінансової підтримки, міжнародна фінансова допомога виступає каталізатором глибокої модернізації державного сектору, спрямованої на підвищення прозорості, ефективності управління активами та подолання корупційних ризиків.

Ключовими напрямками залишаються впровадження структурних реформ у сфері корпоративного управління, антикорупційної політики та митної системи, посилення фінансової стійкості, а також удосконалення системи моніторингу й контролю за використанням міжнародної допомоги.

Одним із напрямів реформування в Україні є модернізація системи управління державними підприємствами. Основою цих змін стало впровадження принципів корпоративного управління, які використовуються у країнах ОЕСР. У 2024 році було ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» [49], згідно з новими положеннями, наглядові ради отримали ширші повноваження щодо призначення керівників та затвердження фінансових планів. Такі зміни спрямовані на обмеження політичного впливу на діяльність державних компаній і підвищення ефективності їх функціонування.

Крім того, триває реформування державного банківського сектору, що передбачає поступове зменшення частки держави у банківській системі та залучення приватного капіталу. А також проводиться підготовка державних банків до продажу акцій й вирішенню проблеми непрацюючих кредитів. Необхідні зміни були внесені до законодавства, що дозволило розширити можливості для залучення інвестицій у державні банки.

Важливе місце займає і вдосконалення системи управління публічними інвестиціями. За підтримки міжнародних партнерів в Україні формується єдиний підхід до відбору та реалізації проектів відновлення. Для підвищення відкритості використовується цифрова система DREAM, через яку можна відстежувати інформацію про проекти на різних етапах їх виконання [50]. Це дає можливість забезпечити більш прозорий контроль за використанням коштів міжнародної допомоги.

Крім цього, проводиться оновлення податкової та митної систем. У межах Національної стратегії доходів передбачено модернізацію інформаційних систем податкових і митних органів, автоматизацію окремих процесів та об'єднання баз

даних. Такі зміни мають сприяти зменшенню корупційних ризиків, спрощенню процедур та підвищенню ефективності роботи державних органів.

Незважаючи на значний позитивний вплив, залишаються ризики недоотримання фінансування через затримки у виконанні реформ. На початок 2026 року в Україні залишаються невиконані вимоги у сферах державного управління та судової системи, що зумовлює необхідність активізації законодавчих змін для збереження темпів міжнародної підтримки [51].

До того ж, попри важливу роль міжнародної допомоги у забезпеченні фінансової стійкості в короткостроковому періоді, тривале залучення зовнішнього фінансування може посилювати залежність держави від міжнародної допомоги. А також, умови надання такої підтримки іноді впливають на можливості самостійного формування економічної політики та визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Так, вимоги міжнародних донорів, зокрема щодо бюджетної дисципліни й проведення реформ, можуть мати такі наслідки, як зростання соціальної нерівності і погіршення матеріального становища окремих груп населення.

У випадку ж скорочення або припинення зовнішньої фінансової підтримки можливе збільшення бюджетного дефіциту, зростання державного боргу і скорочення валютних резервів, що негативно вплине на загальну макроекономічну стійкість, а також призведе до нових економічних труднощів. Саме тому для забезпечення стійкого розвитку державного сектору економіки України важливо не тільки використовувати міжнародну допомогу, але й розвивати внутрішні джерела фінансування.

Висновки до розділу 2

Протягом 2020-2025 років міжнародна фінансова допомога мала важливе значення для підтримки державного сектору економіки України в умовах війни, нестабільної економічної ситуації і значного дефіциту державного бюджету. Після повномасштабного вторгнення потреба у зовнішньому фінансуванні

значно зросла, адже саме воно дало можливість забезпечити стабільну роботу державних установ і фінансової системи.

Найбільшу допомогу Україні надавали ЄС, МВФ, Світовий банк, США та країни G7. Фінансування надходило у вигляді грантів, пільгових кредитів, гарантій і своп-ліній. Основна частина коштів спрямовувалася на покриття дефіциту бюджету, соціальні виплати, підтримку медицини, освіти та енергетичної сфери, а також відновлення об'єктів критичної інфраструктури.

Міжнародна фінансова підтримка використовувалася не лише для фінансування поточних потреб державного бюджету. Вона також дала змогу продовжити зміни у сфері державного управління, банківського сектору, цифрових сервісів та системи контролю за використанням фінансових ресурсів. У результаті підвищився рівень прозорості бюджетних процесів і посилився контроль за державними коштами.

Але разом із тим існують ризики, пов'язані зі зростанням державного боргу, залежністю від зовнішніх джерел фінансування й впливом умов міжнародних програм на внутрішню економічну політику. У разі скорочення допомоги ці фактори можуть негативно позначитися на фінансовій стійкості України.

Отже, міжнародна фінансова допомога є критично важливим інструментом підтримки України, однак у перспективі ключовим завданням залишається посилення внутрішніх джерел економічного зростання, розвиток інвестиційного потенціалу і зниження залежності від зовнішнього фінансування.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

3.1. Світовий досвід використання міжнародної фінансової допомоги

Світовий досвід використання міжнародної фінансової допомоги демонструє різні підходи до підтримки країн у періоди економічних криз, воєнних конфліктів й післявоєнного відновлення. У багатьох випадках зовнішнє фінансування стало важливим інструментом стабілізації економіки, відбудови інфраструктури і створення умов для подальшого розвитку. Для кращого розуміння ефективності такої підтримки доцільно розглянути окремі приклади.

Одним із найвідоміших прикладів успішного використання міжнародної фінансової допомоги є План Маршалла – програма економічної підтримки країн Західної Європи, започаткована США у 1948 році після завершення Другої світової війни. У межах цієї ініціативи американський уряд виділив близько 13,3 млрд дол. (відповідає приблизно 173 млрд дол. станом на 2023 рік). Для порівняння, на той час ВВП США оцінювався у 274 млрд дол., тобто загальний обсяг допомоги дорівнював майже 5% американського ВВП.

У межах Плану Маршалла фінансова підтримка не надавалася країнам Європи у формі прямих грошових переказів. Натомість США забезпечували держави-учасниці товарами та послугами, насамперед у сфері транспорту й постачання. Після реалізації цих товарів підприємствам і населенню кошти у національній валюті перераховувалися на спеціальні рахунки ERP, відкриті у центральних банках відповідних країн. Такий механізм мав кілька важливих переваг:

- дозволяв зменшити дефіцит доларових ресурсів, оскільки країни отримували необхідні товари без значних валютних витрат;
- забезпечував накопичення фінансових ресурсів для довгострокового економічного відновлення та фінансування державних потреб;

- сприяв стримуванню інфляції, адже кошти в національній валюті тимчасово вилучалися з обігу та зберігалися на спеціальних рахунках [52].

Результати реалізації Плану Маршалла були суттєвими. Упродовж 1948-1952 років країни Західної Європи змогли відновити промислове виробництво, стабілізувати фінансові системи та забезпечити економічне зростання після наслідків війни.

Ще одним прикладом ефективного використання міжнародної допомоги є досвід Південної Кореї. Після завершення Другої світової війни країна отримувала значну зовнішню підтримку, основним донором якої були США. У період 1945-1983 років обсяг некомерційної допомоги, наданої Південній Кореї, перевищив 26 млрд дол., з яких близько 13,8 млрд дол. надійшло саме від США.

Підтримка з боку США для Республіки Корея розпочалася ще у 1945 році в межах програми Державної підтримки та допомоги на окупованих територіях. Упродовж 1949-1953 років країна отримала близько 109 млн дол. через Адміністрацію економічного співробітництва. Ці ресурси використовувалися для постачання необхідних товарів і підтримки економічної стабільності. Після 1953 року між цими державами було підписано «Угоду про програму економічної реконструкції та фінансової стабілізації», а міжнародна підтримка продовжилася вже в межах американських і міжнародних програм допомоги.

Для економіки Південної Кореї того часу зовнішнє фінансування мало надзвичайно велике значення. Якщо у 1950 році обсяг допомоги становив 59 млн дол., то у 1957 році він зріс до 383 млн дол. У середині 1950-х років американська допомога формувала значну частину доходів державного бюджету країни, а також використовувалася для фінансування оборонних потреб.

Отримані ресурси сприяли економічній стабілізації та підтримці інвестиційної діяльності. У 1954-1961 роках середньорічні темпи економічного зростання Південної Кореї становили близько 3,5%, що було вище порівняно з попереднім періодом. Разом із тим значна залежність від зовнішньої допомоги та недостатньо ефективне використання окремих інвестиційних ресурсів не дали

можливості швидко сформувати повністю самостійну модель економічного розвитку [53, 54].

Бангладеш після здобуття незалежності у 1971 році належав до найбідніших країн світу, однак завдяки міжнародній підтримці країна змогла поступово покращити соціально-економічну ситуацію. Упродовж 1971-2012 років Бангладеш отримав близько 56,5 млрд дол. зовнішньої допомоги від міжнародних партнерів і країн-донорів. Основна частина фінансових ресурсів спрямовувалася на розвиток енергетики, транспортної інфраструктури, освіти, сільського господарства та підтримку сільських територій, що сприяло зменшенню рівня бідності, покращенню умов життя населення та економічному розвитку країни. Важливе значення мали також внутрішні економічні реформи, спрямовані на забезпечення макроекономічної стійкості, розвиток фінансової системи та підтримку підприємництва й освіти [55].

Водночас міжнародний досвід свідчить, що значні обсяги фінансової допомоги самі по собі не гарантують успішного відновлення держави. Прикладом цього є Боснія і Герцеговина, яка після війни отримала масштабну підтримку від США, країн Західної Європи та міжнародних організацій. Фінансування надходило через Світовий банк, ЄБРР, USAID, уряди держав-партнерів і благодійні фонди. У 1996-2005 роках на відбудову країни було спрямовано близько 9 млрд дол. Ці ресурси використовувалися для реконструкції інфраструктури, повернення біженців, розвитку соціальної сфери, створення робочих місць, проведення фінансових реформ і розмінування територій.

Однак слабкість державних інституцій та політичні суперечності суттєво обмежували ефективність використання міжнародної допомоги. Країна мала труднощі з одночасним вирішенням завдань післявоєнної відбудови та переходу до ринкової економіки. Хоча у сфері інфраструктурного відновлення вдалося досягти помітних результатів, недостатня увага до розвитку ефективної системи державного управління стала одним із чинників, що стримували довгострокове економічне відновлення [56].

Негативним прикладом використання міжнародної фінансової допомоги є Афганістан, який після повалення режиму Талібану у 2001 році став одним із найбільших отримувачів зовнішньої підтримки. Для координації процесу відбудови у 2002 році було створено Трастовий фонд реконструкції Афганістану (ARTF), який об'єднав допомогу міжнародних донорів і адмініструвався Світовим банком. До фінансування фонду долучилися 34 країни та організації. У період з 2002 по 2021 роки фонд надавав підтримку через національні пріоритетні програми уряду, а також сприяв досягненню одних із найшвидших у світі результатів у зниженні дитячої смертності і збільшенні охоплення дітей шкільним навчанням. Фактично протягом багатьох років уряд Афганістану залежав від допомоги десятків країн. Згідно зі звітом Світового банку за 2019 рік, 75% державних витрат покривалися грантами від міжнародних партнерів. Після повернення Талібану до влади значна частина донорських країн призупинила фінансування.

Уряд США загалом витратив близько 145 млрд дол. на відбудову Афганістану. З урахуванням інфляції ця сума перевищує обсяги допомоги, яку США спрямували на Західну Європу в межах Плану Маршалла після Другої світової війни. Проте, на відміну від європейського досвіду, масштабний проект державного відновлення Афганістану не дав очікуваних результатів, його реалізація була проблемною вже на початкових етапах і лише ускладнювалася в міру затягування військового конфлікту.

Основними причинами неуспішної відбудови Афганістану були:

- Корупція. У межах політики США в Афганістані здійснювалося масштабне фінансування державних структур, однак система контролю за використанням цих ресурсів була недостатньо ефективною. Через слабку підзвітність й відсутність дієвих обмежень великі обсяги допомоги використовувалися не за призначенням, але замість посилення контролю за ефективністю витрат основна увага зосереджувалася на підтримці уряду та силових структур.

У 2008 році було створено Спеціального генерального інспектора з реконструкції Афганістану (SIGAR), завдання якого полягало у виявленні зловживань і нераціонального використання коштів. За результатами проведених перевірок встановлено, що значна частина фінансування була або використана неефективно, або ж привласнена.

- Відсутність узгодженого плану дій. Для реалізації масштабних програм відновлення необхідна чітка система координації між усіма учасниками процесу. У випадку Афганістану єдиного підходу до відбудови фактично не було сформовано. Значна увага приділялася питанням безпеки і політичної стабільності, тоді як заходи із запобігання корупції не стали окремим пріоритетом, через що частина рішень приймалася несистемно і це ускладнювало ефективне використання міжнародної допомоги.

- Недостатня система контролю. Під час реалізації програм відбудови основний акцент робився на швидкому освоєнні коштів і виконанні поточних завдань, а не на довгостроковій результативності проєктів. Моніторинг використання ресурсів та оцінювання ефективності окремих програм здійснювалися недостатньо якісно. У результаті окремі проблеми залишалися невирішеними тривалий час, що негативно вплинуло на загальний процес відновлення країни.

- Залежна економіка. Однією з ключових помилок політики США в Афганістані стала відсутність формування стійкої, самодостатньої економічної системи, що в підсумку призвело до фінансової кризи. Державний сектор країни тривалий час функціонував майже повністю за рахунок зовнішніх надходжень. У міру погіршення економічної ситуації в Афганістані поступово нівелювалися й досягнення останніх двох десятиліть у сферах охорони здоров'я та освіти. Після падіння республіканського уряду та встановлення контролю талібами США оперативно припинили фінансову підтримку, що спричинило різке погіршення економічного становища. На даний час країна перебуває у стані банківської кризи й гуманітарної катастрофи, оскільки нова влада призупинила виплати значній

частині державних службовців, а населення зіткнулося з масштабним дефіцитом продовольства [57].

Крім того, попри окремі позитивні зрушення, зокрема покращення доступу до освіти і реалізацію інфраструктурних проєктів, ефективність використання значної частини міжнародної допомоги залишалася низькою. Основними причинами були корупційні ризики й недостатня ефективність державного управління. Досвід Афганістану свідчить, що без належного контролю, прозорості й ефективних інституцій зовнішня фінансова підтримка не забезпечує стійких результатів розвитку.

В умовах війни та майбутньої відбудови для України особливого значення набуває не тільки отримання міжнародної фінансової допомоги, а й здатність держави ефективно нею розпоряджатися. Від того, наскільки раціонально використовуються залучені ресурси, залежить відновлення економіки, інфраструктури та соціальної сфери.

Ефективність міжнародної фінансової допомоги залежить не стільки від обсягів залучених коштів, скільки від напрямів їх використання. Найбільшого ефекту можна досягти тоді, коли фінансові ресурси спрямовуються на відновлення економічного потенціалу держави, розвиток виробництва, модернізацію інфраструктури та створення умов для підвищення конкурентоспроможності економіки. Використання допомоги виключно для покриття поточних витрат не забезпечує тривалого економічного результату.

Крім того, важливо враховувати стан державних фінансів і рівень боргового навантаження. Поряд із зовнішньою допомогою необхідно посилювати внутрішні ресурси та вдосконалювати фінансову політику держави. Це дозволяє зменшити залежність від зовнішнього фінансування та зробити економічний розвиток більш стабільним.

Отже, міжнародна фінансова допомога є ефективною лише за умови якісного державного управління, прозорого використання ресурсів і відповідності зовнішнього фінансування національним пріоритетам розвитку. Важливо, щоб основна увага приділялася не короткостроковому покриттю

потреб, а довгостроковим структурним змінам, які забезпечують стійкість економіки та поступово зменшують залежність від зовнішньої підтримки.

3.2. Роль держави у підвищенні ефективності використання міжнародної фінансової допомоги в Україні

Міжнародна фінансова допомога стала ключовим фактором підтримання макроекономічної стійкості України в умовах війни. Саме завдяки зовнішньому фінансуванню вдалося утримати контроль над інфляційними процесами, забезпечити своєчасне фінансування соціальних виплат (зокрема пенсій і допомог населенню), а також частково розпочати відновлення пошкодженої інфраструктури. Водночас, незважаючи на досягнуті результати, у сфері дослідження та практичного використання міжнародної допомоги залишаються невирішені питання. Серед основних можна виділити:

- недостатню узгодженість міжнародних грантових програм із довгостроковими національними стратегіями розвитку;
- обмеженість системного аналізу та прогнозування довгострокових наслідків зовнішнього фінансування для фінансової стійкості;
- недостатній рівень координації між центральними та місцевими органами влади під час реалізації міжнародних проектів.

Ефективність використання міжнародної фінансової допомоги потребує постійного контролю та моніторингу як з боку українського уряду, так і міжнародних партнерів. Подальше надання фінансової підтримки значною мірою залежить від виконання державою низки ключових умов, а саме:

1. Реалізації реформ. Якщо на початку війни, допомога надавалася без додаткових умов й була підтримкою України у складний період (це відноситься як до безповоротної фінансової допомоги, так й до позикових коштів), то вже у нподальші періоди міжнародні донори пов'язують продовження допомоги з проведенням реформ України у сфері державного управління, економічних перетворень та протидії корупції. Так План України в межах Ukraine Facility та

програма МВФ формують основу для економічного відновлення і зростання, а також для збільшення внутрішніх бюджетних надходжень. Вони охоплюють комплекс структурних змін, зокрема реформу корпоративного управління, податкової та митної систем [58].

Окреме місце у цих процесах займає реформа державного управління, оскільки саме інституційна спроможність визначає здатність держави реалізовувати заплановані зміни та залучати інвестиції. У рамках Плану України передбачено запровадження більш прозорої системи оплати праці державних службовців, удосконалення процедур добору кадрів, а також цифровізацію процесів управління персоналом у державному секторі. Це має сприяти формуванню професійної та менш вразливої до корупційних ризиків державної служби [59].

Розвиток цифрових рішень і модернізація управлінських процесів підвищують ефективність використання міжнародних фінансових ресурсів. Крім того, такі зміни позитивно впливають на наповнення державного бюджету та наближають систему державного управління України до стандартів ЄС.

2. Забезпечення прозорості та підзвітності у використанні міжнародної допомоги. Суттєвою проблемою для України залишається корупція, яка негативно позначається на економічному розвитку країни і впливає на рівень довіри з боку міжнародних партнерів. У зв'язку з цим необхідним є посилення системи запобігання та протидії корупції у використанні міжнародних ресурсів.

Контроль за використанням міжнародної фінансової допомоги в Україні здійснюється кількома органами, а саме Державною аудиторською службою України, Рахунковою палатою та внутрішніми аудиторськими підрозділами державних органів.

Так, у 2025 році органи Державної аудиторської служби України провели 12,3 тис. заходів державного фінансового контролю. За результатами ревізій і перевірок було виявлено порушення законодавства, що призвели до втрат фінансових й матеріальних ресурсів, майже на 10 млрд грн. Водночас забезпечено відшкодування і відновлення ресурсів на понад 3,4 млрд грн.

Крім того, значний обсяг роботи Державної аудиторської служби був пов'язаний із контрольними заходами в межах програми європейської макрофінансової допомоги Ukraine Facility. Протягом року проведено 1 813 перевірок державного фінансового контролю видатків, спрямованих на виконання кроків Плану України. За результатами цих заходів було виявлено порушень на загальну суму 2,3 млн євро, а усунуто з них - на суму 1,4 млн євро [60].

Значну роль у здійсненні аудиту використання міжнародної фінансової допомоги відіграє також Рахункова палата України. Так, у межах чотирьох аудитів було проаналізовано використання частини прямої бюджетної підтримки, наданої США Україні у 2022-2024 роках. Загальний обсяг такої допомоги за цей період перевищив 30 млрд дол. США.

Дані кошти надходили через низку міжнародних угод, серед яких одним із ключових є проект «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE in Ukraine). У межах цієї програми Україна отримала від США 27,05 млрд дол., з яких 12,7 млрд дол. було спрямовано на фінансування Пенсійного фонду України.

За результатами аудитів, проведених, зокрема, за підтримки Центру досконалості аудиту Офісу урядової підзвітності США, було підтверджено, що фінансова допомога, надана Україні США, використовувалася ефективно та відповідно до визначених цілей [61].

В Україні сформована багаторівнева система аудиту використання міжнародної фінансової допомоги, яка забезпечує контроль за цільовим й ефективним використанням залучених ресурсів. Водночас на практиці залишаються окремі проблеми організаційного та методичного характеру, що зумовлюють необхідність удосконалення даного процесу.

3. Цифровізації системи моніторингу міжнародної фінансової допомоги. Для ефективного використання міжнародної фінансової допомоги потрібні сучасні цифрові інструменти контролю та моніторингу, оскільки електронні платформи забезпечують прозорість руху фінансових ресурсів, спрощують обмін

інформацією між державними органами і міжнародними партнерами, а також посилюють контроль за реалізацією проектів. Важливу роль у цьому процесі на даний час відіграє державна цифрова екосистема DREAM, створена для управління проектами відновлення, що фінансуються за рахунок державного бюджету та міжнародної допомоги. У системі зібрана інформація про всі етапи реалізації проектів – від подання заявки та пошуку фінансування до виконання робіт і підготовки звітності.

Платформа вже безпосередньо застосовується при розподілі коштів міжнародних фінансових організацій. Зокрема, у межах фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком «Програма відновлення України III» відбір проектів та розподіл 100 млн євро здійснюватиметься з використанням державної екосистеми DREAM. Загалом, з 2024 року Міністерство розвитку громад та територій проводить відкритий конкурс проектів у системі DREAM, де громади подають заявки, отримують оцінювання, а комісія за участю представників міністерств і громадськості розглядає їх онлайн у прозорий спосіб [50].

Інтеграція DREAM із державними реєстрами й системами публічних фінансів дає змогу точніше контролювати рух коштів, а також підвищує якість їх використання. Це полегшує виявлення порушень, робить моніторинг більш ефективним і сприяє зростанню довіри міжнародних партнерів до системи управління міжнародною фінансовою допомогою в Україні.

4. Координації міжнародної допомоги. Важливим є забезпечення спроможності уряду ефективно узгоджувати й контролювати надходження міжнародної фінансової допомоги, а також керувати програмами відновлення. Державні органи можуть встановлювати вимоги щодо координації дій донорів, та їх узгодження з національними пріоритетами розвитку для налагодження взаємодії між усіма учасниками процесу.

5. План відновлення – уряд держави має розробити чіткий план відновлення країни, який буде враховувати пріоритетні потреби та напрямки розвитку. Основна увага має бути зосереджена не тільки на відновленні

зруйнованої інфраструктури, а й на модернізації економіки, забезпеченні сталого зростання й реалізації цілей євроінтеграції. Так, ключовими пріоритетами є відновлення житлового фонду та комунальної інфраструктури, розвиток відновлювальної енергетики та промисловості із залученням інвестицій у сучасні технології та підтримкою експортного потенціалу, розбудова транспортної інфраструктури з інтеграцією до європейських мереж, а також покращення соціальних послуг у сферах освіти, охорони здоров'я і соціального захисту з використанням цифрових рішень.

На даний час План України в межах Ukraine Facility це головний стратегічний документ, розроблений урядом для отримання фінансової підтримки від ЄС обсягом 50 млрд євро на період 2024-2027 років. План включає перелік структурних реформ та інвестиційних проектів, виконання яких є умовою для надання коштів. Він слугує базою для мобілізації внутрішніх доходів, а також наближення України до стандартів ЄС [59].

6. Залучення приватного бізнесу до проектів розвитку й відновлення, що фінансуються за рахунок міжнародної допомоги. Обсяг державних і донорських ресурсів не покриває повною мірою всі потреби, а співпраця держави та приватного сектору у форматі державно-приватного партнерства дає змогу залучати додаткові інвестиції, впроваджувати сучасні управлінські підходи та сприяти розвитку стратегічно важливих галузей економіки.

7. Демонстрація результатів реалізованих проектів. Важливою умовою подальшого залучення міжнародної фінансової допомоги є підтвердження ефективності використання вже отриманих ресурсів. Одним із дієвих інструментів для цього може стати створення єдиної інтегрованої інформаційної системи, яка міститиме повну та структуровану інформацію про міжнародну фінансову допомогу, що надходить в Україну.

У такій системі доцільно відображати дані про галузі та напрями, на підтримку яких спрямовуються міжнародні ресурси, а також інформацію про програми та проекти, що реалізуються за рахунок зовнішнього фінансування. Зокрема, вона може містити відомості про донорів, строки реалізації проектів,

умови надання фінансових ресурсів, форми фінансування (гранти чи кредити), обсяги виділених коштів, рівень їх освоєння, виконання кредитних зобов'язань і результати реалізованих програм.

Створення єдиної інформаційної бази сприятиме підвищенню відкритості у використанні міжнародної фінансової допомоги та надасть міжнародним партнерам можливість оцінювати результати реалізованих програм в Україні. Це також дозволить враховувати попередній досвід під час ухвалення рішень щодо подальшого фінансування, покращить координацію між донорами та допоможе уникати дублювання окремих проектів. У результаті міжнародні фінансові ресурси використовуватимуться більш раціонально.

Отже, ефективність міжнародної фінансової допомоги визначається не лише обсягами залучених коштів, а й спроможністю держави забезпечити належне управління, контроль і координацію їх використання відповідно до потреб країни.

Висновки до розділу 3

Світовий досвід використання міжнародної фінансової допомоги показує, що її ефективність визначається насамперед якістю державного управління, рівнем інституційної спроможності та наявністю чіткої стратегії розвитку. Міжнародна допомога може стати важливим чинником економічного відновлення й зростання за умови його поєднання з проведенням реформ, належним контролем і скоординованими діями всіх учасників процесу, але за умов слабких інституцій, корупційних ризиків та відсутності належної координації навіть значні обсяги допомоги не забезпечують довгострокового ефекту.

В умовах війни для України важливим є не тільки залучення міжнародної фінансової допомоги, а й забезпечення її раціонального використання. Від ефективності використання зовнішнього фінансування залежить підтримка фінансової стійкості, виконання державних зобов'язань та реалізація необхідних

змін у системі державного управління. У зв'язку з цим особливого значення набувають контроль за використанням коштів і розвиток цифрових систем моніторингу.

Організацію цього процесу забезпечує держава, оскільки саме вона визначає основні напрями використання міжнародної допомоги та координує взаємодію між органами влади, міжнародними партнерами й учасниками відновлення країни.

До того ж, важливими напрямами також є розробка єдиного плану відновлення, який визначає основні напрями спрямування міжнародної допомоги та регулярне оприлюднення результатів реалізації проєктів, що сприяє збереженню довіри міжнародних партнерів і створює передумови для подальшого фінансування.

Отже, ефективне використання міжнародної фінансової допомоги потребує поєднання якісного державного управління, прозорого використання коштів, належної координації дій, розвитку цифрового контролю та орієнтації на довгострокові потреби економічного розвитку України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було сформульовано такі висновки та обґрунтовано такі пропозиції:

1. Міжнародна фінансова допомога виступає важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості держав і полягає у наданні фінансових ресурсів країнами-донорами та міжнародними організаціями з метою підтримки соціально-економічного розвитку країн-одержувачів. До основних її форм належать гранти, позики, субсидії, дотації та гарантії, які відрізняються між собою умовами отримання та впливом на державні фінанси. Її особливістю є можливість надання фінансування як на безповоротній основі, так і на пільгових умовах, при цьому окремі форми (зокрема позики) можуть формувати боргові зобов'язання держави.

2. Міжнародна фінансова допомога надається у вигляді двостороннього та багатостороннього фінансування, що надається урядами країн-донорів і міжнародними організаціями. Її основними джерелами є провідні міжнародні фінансові інституції, зокрема Світовий банк, МВФ, ЄБРР, ЄС і USAID. Кожна з цих інституцій застосовує власні механізми фінансування та підходи до надання ресурсів, що зумовлює різноманітність інструментів підтримки економічного розвитку країн-одержувачів.

Надання такої допомоги передбачає дотримання вимог щодо цільового використання коштів, прозорості, підзвітності та ефективного державного управління. Зазвичай це пов'язано з необхідністю проведення структурних реформ, удосконалення фіскальної політики і зміцнення інституційної спроможності держави.

3. Після початку повномасштабного вторгнення потреба у зовнішньому фінансуванні різко зросла, оскільки власних ресурсів держави було недостатньо для покриття всіх видатків. Найбільшу підтримку Україні надавали міжнародні фінансові організації та країни-партнери, серед яких провідне місце посідали ЄС, МВФ і Світовий банк. Допомога надходила у різних формах: кредити, грантові

кошти, фінансові гарантії та бюджетна підтримка. При цьому з кожним роком збільшувався обсяг саме кредитного фінансування, що призвело до поступового зростання державного боргу та посилення боргового навантаження на економіку країни.

4. Міжнародна фінансова допомога відіграє визначальну роль у забезпеченні стійкості економіки України в умовах війни. Значна частина залучених коштів спрямована на фінансування соціальних і гуманітарних видатків державного бюджету, що дає змогу підтримати безперервну роботу державних інституцій і виконання ключових соціальних зобов'язань. Поряд із цим окремі обсяги фінансування використовуються для відновлення об'єктів інфраструктури, розвитку енергетичного комплексу, підтримки внутрішньо переміщених осіб та реалізації програм відбудови, що створює передумови для подальшого відновлення і розвитку країни.

5. Завдяки надходженню зовнішніх ресурсів уряд України зміг забезпечувати виконання бюджетних зобов'язань та фінансувати першочергові потреби держави. Разом із тим значні обсяги кредитного фінансування спричинили зростання державного боргу, що в майбутньому може створювати додаткові ризики для бюджетної системи. За таких умов особливого значення набуває підвищення ефективності управління державними коштами та забезпечення прозорого використання міжнародної допомоги.

6. Світовий досвід доводить, що фінансова підтримка дає результат лише тоді, коли вона інтегрована у внутрішню політику розвитку та супроводжується реформами. Приклади Південної Кореї, Бангладешу і Плану Маршалла показують, що поєднання зовнішніх ресурсів із модернізацією економіки, розвитком інституцій і послідовною державною політикою забезпечує стале зростання. Натомість досвід Боснії і Герцеговини та Афганістану підтверджує, що за слабких інституцій і недостатнього контролю навіть значні обсяги допомоги не призводять до довгострокових результатів. Тож, ефективність міжнародної фінансової допомоги визначається насамперед якістю управління,

прозорістю використання коштів і здатністю країни-одержувача інтегрувати ці ресурси у власну стратегію розвитку.

7. Міжнародна фінансова допомога є важливим чинником підтримання фінансової стійкості України, однак її ефективність багато в чому визначається тим, наскільки якісно працює система державного управління і як саме використовуються залучені ресурси. Підвищення ефективності насамперед пов'язане з проведенням необхідних реформ, більшою відкритістю у використанні коштів та реальним посиленням боротьби з корупцією.

Отже, міжнародна фінансова допомога відіграє важливу роль у підтримці державного сектору економіки України в складних умовах, оскільки забезпечує фінансування ключових державних потреб, а ефективне використання залучених ресурсів є необхідною умовою для подальшого відновлення економіки та розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мединська Т. В., Боднарюк І. Л., Олійник Н. Р. Міжнародна допомога як основа повоєнного відновлення економіки України. *Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*. 2023. № 73. С. 93–102. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1396/1316> (дата звернення: 04.04.2026).
2. Слав'юк Н. Р. Зовнішні державні запозичення та економічний розвиток країни: монографія. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2019. 171 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c06a260c-4919-49fd-8543-d5659723c9df/content>
3. Edmore Mahembe. On The Link Between Foreign Aid And Poverty Reduction In Developing Countries. *Revista Galega de Economia*. 2017. Vol. 26-2, P. 113–132. URL: https://www.researchgate.net/publication/321105668_On_The_Link_Between_Foreign_Aid_And_Poverty_Reduction_In_Developing_Countries (date of access: 30.04.2026).
4. Foreign aid. *Britannica Money*. URL: <https://www.britannica.com/money/foreign-aid> (date of access: 04.04.2026).
5. Official development assistance (ODA). *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/official-development-assistance-oda.html> (date of access: 30.04.2026).
6. Financial aid for international development. *Development aid*. URL: <https://www.developmentaid.org/news-stream/post/105427/financial-aid-for-international-development> (date of access: 04.04.2026).
7. Official development assistance – definition and coverage. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-eligibility-and-conditions/official-development-assistance--definition-and-coverage.html> (date of access: 30.04.2026).
8. Untied aid. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-standards/untied-aid.html> (date of access: 30.04.2026).

9. Адамик В. В. Міжнародна економічна допомога в процесі реалізації стратегії подолання бідності в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Тернопіль, 2008. 255 с. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/b438256a-99f8-4dc4-a9be-25676221f4d1/content>
10. Губанова Н. Н., Яцина В. В., Коротун В. С. Фінансова допомога Україні у кризових умовах: міжнародний аспект. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 86. С. 69–76. URL: <https://btie.kart.edu.ua/article/view/309949> (дата звернення: 30.04.2026).
11. Development Co-operation Profiles: Japan. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/development-co-operation-profiles_04b376d7-en/japan_705ac350-en.html (date of access: 16.05.2026).
12. Development Co-operation Profiles: United States. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/development-co-operation-profiles_04b376d7-en/united-states_884f742e-en.html (date of access: 16.05.2026).
13. Development Co-operation Profiles: France. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/development-co-operation-profiles_04b376d7-en/france_b991b2e4-en.html (date of access: 16.05.2026).
14. Development Co-operation Profiles: Germany. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/development-co-operation-profiles_04b376d7-en/germany_460a37b1-en.html (date of access: 16.05.2026).
15. Rahim T. The politics of bilateral aid: an inquiry into selectivity and effectiveness of the United States foreign aid to Pakistan. Middle East Technical University. 2017. 182 p. URL: <https://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12621405/index.pdf>
16. Адамик В., Комар Н. Міжнародна допомога з подолання бідності: теоретичні аспекти, світовий та вітчизняний досвід. *Журнал європейської економіки*. 2008. Том 7 (№ 1). С. 57–75. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/99/99> (дата звернення: 04.04.2026).

17. Матвієвський Н. А. Визначення напрямів та джерел міжнародного фінансування розбудови України в післявоєнний період. URL: <https://zenodo.org/records/16938012> (дата звернення: 04.04.2026).
18. The power of research, innovation & social enterprising. *Human rights & science*. URL: <https://www.humanrightsandscience.se/background/> (date of access: 04.04.2026).
19. Скрильов В. В. Вплив міжнародної фінансової допомоги на стійкість державних фінансів України. *Ефективна економіка*. 2025. № 3. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/6059> (дата звернення: 04.04.2026).
20. Paris Declaration on Aid Effectiveness. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/paris-declaration-on-aid-effectiveness_9789264098084-en.html (date of access: 04.04.2026).
21. Омельченко А. В. Правові засади отримання та використання міжнародної технічної допомоги в Україні. *Наукові записки*. Серія: Право. 2021. Вип. 11. С. 63–74. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/97/80> (дата звернення: 04.04.2026).
22. Getting practical about mutual accountability. *ALNAP*. URL: <https://alnapp.org/help-library/resources/getting-practical-about-mutual-accountability/> (date of access: 31.04.2026).
23. Busan partnership for effective development co-operation. Fourth high level forum on aid effectiveness, Busan, Republic of Korea, 29 november-1 december 2011. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/busan-partnership-for-effective-development-co-operation_54de7baa-en.html (date of access: 31.04.2026).
24. Державний бюджет. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-budget> (дата звернення: 25.04.2026).
25. Мінфін: у 2025 році до загального фонду держбюджету надійшло 2,66 трлн гривень. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_2025_rotsi_do_zagalnogo_fondu_derzhbiudzhetu_nadiishlo_266_trln_griven-5532 (дата звернення: 25.04.2026).

26. Мінфін залучив 3,9 млрд доларів США грантових коштів від Сполучених Штатів Америки. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_has_attracted_usd_39_billion_of_grant_funds_from_the_united_states_of_america-4725 (дата звернення: 25.04.2026).
27. Here's How Much Aid the United States Has Sent Ukraine. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/articles/how-much-us-aid-going-ukraine> (date of access: 25.04.2026).
28. Україна отримала від Японії майже 1,3 млрд доларів: куди підуть кошти. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayina-otrimala-vid-poniyyi-mayzhe-1-3-mlrd-1775035525.html> (дата звернення: 23.05.2026).
29. Economic, humanitarian and development assistance, and security and stabilization support – Russia's invasion of Ukraine. *Government of Canada*. URL: https://www.international.gc.ca/world-monde/issues_development-enjeux_developpement/response_conflict-reponse_conflits/crisis-crises/ukraine-dev.aspx?lang=eng (date of access: 23.05.2026).
30. Підтримка України у світі. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/russian-invading/supporting-ukraine/> (дата звернення: 23.05.2026).
31. Loft P., Brien P. Ukraine: UK aid and humanitarian situation 2022 to 2026. House of Commons Library. 2026. Research Briefing Number 9467. 25 p. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9467/CBP-9467.pdf>
32. Німеччина виділяє Україні понад €200 мільйонів на цивільний захист. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4098535-nimeccina-vidilae-ukraini-ponad-200-miljoniv-na-civilnij-zahist.html> (дата звернення: 23.05.2026).
33. У 2025 році Мінфін України залучив \$52,4 млрд зовнішнього фінансування, із яких понад 70% – за рахунок доходів від заморожених активів РФ. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/in_2025_ukraines_ministry_of_finance_secured_524_bill

ion in external financing more than 70 of which came from revenues generated by frozen russian assets-5520 (дата звернення: 25.04.2026).

34. Договір із Національним банком Польщі про валютний своп на 1 млрд дол. США укладено. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dogovir-iz-natsionalnim-bankom-polschi-pro-valyutniy-svop-na-1-mlrd-dol-ssha-ukladeno> (дата звернення: 25.04.2026).

35. Ukraine Support Tracker Data. *Kiel Institute for the World Economy*. URL: <https://www.kielinstitut.de/publications/ukraine-support-tracker-data-6453/> (date of access: 23.05.2026).

36. Що гальмує розвиток економіки України: підсумки розвитку за результатами 9 місяців 2025 року. *Федерація роботодавців України*. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/blog/danylyshyn/shcho-galmue-rozvitok-ekonomiki-ukrajini-pidsumki-rozvitku-za-rezultatami-9-misyatsiv-2025-roku> (дата звернення: 23.05.2026).

37. Ukraine Aid Isn't Leaving the US – t's Supercharging American Production. Here's How. United 24 Media. URL: <https://united24media.com/latest-news/ukraine-aid-isnt-leaving-the-us-its-supercharging-american-production-heres-how-14175> (date of access: 23.05.2026).

38. Мединська Т. В. Міжнародна фінансова допомога Україні в умовах війни: цілі та перспективи. Праці Наукового товариства ім. Шевченка. Економічний збірник. 2025. Том 5. С. 98–110. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/proceedings/article/view/2063> (дата звернення: 26.04.2026).

39. У 2025 році Мінфін залучив \$52,4 млрд зовнішнього фінансування, із яких понад 70% – за рахунок доходів від заморожених активів рф. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2025-rotsi-minfin-zaluchyv-524-mlrd-zovnishnoho-finansuvannia-iz-iakykh-ponad-70-za-rakhunok-dokhodiv-vid-zamorozhenykh-aktyviv-rf> (дата звернення: 26.04.2026).

40. Підтримка України групою Світового банку. World Bank Group. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5b7316f9f452a3798c80e39590aeb87d->

[0080012025/original/WBG-Support-Ukraine-March-2025-UKR.pdf](https://www.wbg.org/0080012025/original/WBG-Support-Ukraine-March-2025-UKR.pdf)

(дата

звернення: 26.04.2026).

41. Україна залучила \$200 млн грантового фінансування на бюджетну підтримку за рахунок внеску Норвегії у межах проєкту Світового банку. *Міністерство фінансів України.* URL:

https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraine_has_secured_200_million_in_grant_financing_for_budget_support_from_norway_under_the_world_bank_project-5635 (дата

звернення: 26.04.2026).

42. ЄБРР виділяє €2 млрд на енергетичну стійкість України. *borg.expert.* URL:

<https://borgexpert.com/news/iebr-r-vydiliaie-e2-mlrd-na-enerhetychnu-stijkist-ukrainy>

(дата звернення: 26.04.2026).

43. Виконання державного бюджету України. *Мінфін.* URL:

<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2020/> (дата звернення:

27.04.2026).

44. Державний борг та гарантований державою борг. *Міністерство фінансів України.* URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>

(дата звернення: 27.04.2026).

45. Видатки держбюджету України. *Мінфін.* URL:

<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2025/> (дата звернення:

27.04.2026).

46. Зовнішній борг України на кінець 2025 року. *Національний банк України.*

URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_y.pdf (дата звернення: 27.04.2026).

47. Державний борг України в 2025 році: середній строк до погашення зріс більш ніж удвічі, а середня вартість суттєво знизилась. *Міністерство фінансів України.*

URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_public_debt_in_2025_average_maturity_more_than_doubled_while_average_cost_significantly_decreased-5567 (дата звернення:

27.04.2026).

48. Уряд схвалив Стратегію управління державним боргом на 2026–2028 роки.

Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4073086-urad-shvaliv->

strategiu-upravlinna-derzavnim-borgom-na-20262028-roki.html (дата звернення: 27.04.2026).

49. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава». *Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=7ad4e86e-c747-43d4-8484-4bce88f39392&title=ProektZakonuUkrainiproVnesenniaZminDoDeiakikhZakonodavchikhAktivUkrainiSchodoVdoskonalenniaKorporativnogoUpravlinniaYuridichnikhOsib-Aktsionerom-zasnovnikom-Uchasnikom-YakikhDerzhava> (дата звернення: 27.04.2026).

50. Dream – Система управління публічними інвестиціями. URL: <https://dream.gov.ua/ua> (дата звернення: 27.04.2026).

51. RRR4U Консорціум. Моніторинг виконання програми МВФ та допомоги ЄС. URL: <https://rrr4u.org/wp-content/uploads/2026/03/monitoryng-vykonannya-programy-mvf-ta-dopomogy-yes-berezen-2026.pdf> (дата звернення: 27.04.2026).

52. Боренков А. План Маршалла для України модернізація і інтеграція країни до ЄС через повоєнну відбудову. URL: <https://www.bdo.ua/getmedia/3be6587a-8282-46eb-94b8-2f8f099db3db/Marshall-Plan-for-Ukraine.pdf.aspx> (дата звернення: 04.05.2026).

53. Дудко І., Погорєлова І. Як проходили повоєнні реформи у Південній Кореї: уроки відновлення для України. URL: https://inam.org.ua/pdf/Institute_of_American_Studies_Post-War%20Reforms%20in%20South%20Korea_%20Lessons%20for%20Ukraine's%20Recovery_in%20Ukrainian.pdf (дата звернення: 04.05.2026).

54. Післявоєнна відбудова Південної Кореї. *Центр Дністрянського*. URL: <https://dc.org.ua/news/pislavoenna-vidbudova-pivdennoi-korei> (дата звернення: 04.05.2026).

55. Hossain B. The Effect of Foreign Aid on the Economic Growth of Bangladesh. *Journal of Economics and Development Studies*. 2014. Vol. 2, №. 2, P. 93-105. URL:

https://jeds.thebrpi.org/journals/jeds/Vol_2_No_2_June_2014/6.pdf (date of access: 04.05.2026).

56. Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини. *Центр Дністрянського*. URL: <https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia> (дата звернення: 04.05.2026).

57. Дослідження практик відновлення країн після руйнації: Афганістан. *Інститут аналітики та адвокації*. URL: <https://iaa.org.ua/articles/doslidzhennya-praktyk-vidnovlennya-krayin-pislya-rujnacziyi-afganistan/> (дата звернення: 05.05.2026).

58. Гроші в обмін на реформи: економічна стійкість України як основа фінансування відбудови. *Інститут аналітики та адвокації*. URL: <https://iaa.org.ua/articles/money-for-reforms-ukraines-economic-resilience-as-a-basis-for-financing-reconstruction/> (дата звернення: 05.05.2026).

59. Ukraine Facility – Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 05.05.2026).

60. У 2025 році Держаудитслужба вдвічі збільшила відсоток відшкодувань. *Державна аудиторська служба України*. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/news/5456> (дата звернення: 05.05.2026).

61. Рахункова палата відзвітувала про аудит допомоги США Україні. *DW*. URL: <https://www.dw.com/uk/rahunkova-palata-vidzvituvala-pro-audit-findopomogi-ssa-ukraini/a-71966568> (дата звернення: 05.05.2026).